

MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTIDA TARBIYALANUVCHILARNING MILLIY QADRIYATLAR ASOSIDA TARBIYALASHDA AMALGA OSHIRILADIGAN SAMARALI ISH USULLARI

Imomova Nodiraxon Shamsiddinovna

*Farg'ona viloyati Bog'dod tumani Maktabgacha va maktab talimi bo'limi ga qarashli
32 -sonli davlat maktabgacha talim tashkiloti*

Annotatsiya: *Ushbu maqolada maktabgacha ta'lim tashkilotlarida bolalarni milliy qadriyatlar asosida tarbiyalashning zamonaviy usullari va yo'nalishlari ko'rib chiqildi. Tarbiyaviy jarayonda milliy madaniyat, urf-odatlar, an'analar, xalq og'zaki ijodi va milliy o'yinlardan foydalanish yo'llari tahlil qilindi. Maqolada oila va maktabgacha ta'lim muassasasi hamkorligi, milliy qadriyatlarni singdirishda tarbiyachilarning o'rni, mazmun-mohiyati ochib berildi. Tarbiyaviy ishlarni tashkil etishda milliy merosga tayanish, bolalarda vatanparvarlik, milliy o'zligini anglash tuyg'ularini shakllantirish masalalari atroflicha yoritildi.*

Kalit so'zlar: *milliy qadriyatlar, maktabgacha tarbiya, milliy madaniyat, an'analar, urf-odatlar, xalq og'zaki ijodi, milliy o'yinlar, tarbiyaviy usullar, milliy o'zlik ongini shakllantirish, vatanparvarlik tarbiyasi.*

KIRISH

Har bir xalqning tarixiy-madaniy merosi, qadriyatlari va an'analari uning milliy o'zligini belgilovchi asosiy mezonlardir. Milliy qadriyatlar avloddan-avlodga o'tib, jamiyatning ma'naviy asosini tashkil etadi. Bugungi kunda mustaqil davlatimizning taraqqiyoti, kelajak avlodning yetuk shaxs bo'lib kamol topishi bevosita milliy qadriyatlar asosida tarbiyalanishi bilan chambarchas bog'liqdir.

Maktabgacha ta'lim davrida bolalar shaxsining asoslari qo'yiladi, ularda dunyoqarash, axloqiy-ma'naviy sifatlar shakllanadi. Shu sababli milliy qadriyatlar bilan tanishtirish, milliy madaniyatni o'rgatish va singdirish aynan shu yoshdan boshlanishi lozim. Maktabgacha ta'lim muassasalari bolalarning milliy o'zligini anglash, vatanparvarlik, insonparvarlik, mehnatsevarlik kabi fazilatlarni egallashida muhim o'rin tutadi.

Hozirgi zamon talablari maktabgacha ta'lim tashkilotlarida milliy qadriyatlar asosida tarbiyalashning yangi, samarali usullari va shakllarini qo'llashni taqozo etadi. Bu borada tarbiyachilarning mahorati, ota-onalar bilan hamkorlik, milliy meros namunalaridan to'g'ri foydalanish katta ahamiyatga ega.

ASOSIY QISM

Milliy qadriyatlar tushunchasi va uning tarbiyaviydagi ahamiyati

Milliy qadriyatlar deganda xalqning asrlar davomida shakllangan axloqiy me'yorlari, madaniy-ma'naviy boyliklari, turmush tarzi, dunyoqarashi tushuniladi. Milliy qadriyatlar tizimiga vatanparvarlik, xalqparvarlik, milliy g'urur, hurmat, mehr-oqibat, mehnatsevarlik, poklik, halollik, rostgo'ylik kabi fazilatlar kiradi.

Maktabgacha yoshdagi bolalarda milliy qadriyatlarni shakllantirish murakkab va uzoq muddatli jarayondir. Bu davrda bolalar atrof-muhitni, odamlarni kuzatish, taqlid qilish orqali o‘rganadilar. Shu sababli tarbiyachilar va ota-onalar tomonidan ko‘rsatiladigan namuna, ularga beriladigan bilim va tarbiya asos bo‘lib xizmat qiladi.

Milliy qadriyatlar asosida tarbiyalash bolalarda quyidagi sifatlarni rivojlantirishga yordam beradi: o‘z xalqi, vatan, til, madaniyatga muhabbat; kattalarni hurmat qilish; do‘stlik, hamjihatlik; mehnatsevarlik va halollik; poklik va tartib-intizom; milliy g‘urur va o‘zligini anglash.

Maktabgacha ta‘limda milliy qadriyatlarni singdirish yo‘nalishlari

Maktabgacha ta‘lim muassasalarida milliy qadriyatlarni singdirish bir necha yo‘nalishlar bo‘yicha amalga oshiriladi:

Milliy madaniyat va san‘at bilan tanishtirish. Bolalarga milliy kiyim-kechak, milliy bezak-rassomlik san‘ati, milliy cholg‘u asboblari, raqs va qo‘shiq an‘analari haqida ma‘lumot beriladi. Ularni milliy liboslarda kiyintirish, milliy bayramlarni nishonlash, milliy musiqa tinglatish kabi ishlar tarbiyaviy ahamiyatga ega.

Xalq og‘zaki ijodi bilan tanishish. Ertaklar, dostonlar, topishmoqlar, maqollar, naql va rivoyatlar bolalarga ona tilining boyligini, xalq donoligini ochib beradi. Xalq og‘zaki ijodi namunalari orqali yaxshilik, adolat, jasorat, mehr-oqibat kabi tushunchalar singdiriladi.

Milliy o‘yinlar va mashg‘ulotlar. Xalq o‘yinlari bolalarning jismoniy rivojlanishi bilan birga, jamoa bo‘lib ishlash, tengdoshlar bilan muloqot qilish, qoidalarga rioya qilish ko‘nikmalarini shakllantiradi. Milliy o‘yinlar orqali xalq turmush tarzi, an‘analari haqida tasavvurlar beriladi.

Urf-odatlar va marosimlar bilan tanishish. Milliy bayramlar, marosimlar, urf-odatlar haqida bolalarga tushunarli tarzda hikoya qilinadi. Navroz, mustaqillik bayrami kabi milliy bayramlarni nishonlash, ularning mohiyatini tushuntirish muhim tarbiyaviy vazifadir.

Tabiiy va mahalliy muhit bilan bog‘lash. O‘z yashayotgan joy, shahar, qishloq, tabiat bilan tanishish, uning go‘zalligini anglash, muhofaza qilish orqali bolalarda vatanparvarlik tuyg‘usi tarbiyalanadi.

Milliy qadriyatlarni singdirish usullari

Maktabgacha ta‘lim jarayonida milliy qadriyatlarni singdirish uchun quyidagi usullardan foydalaniladi:

Hikoya qilish va suhbat o‘tkazish. Tarbiyachi bolalarga milliy qahramonlar, tarixiy voqealar, milliy an‘analar haqida sodda va tushunarli tarzda hikoya qiladi. Suhbat davomida bolalarning fikr-mulohazalarini eshitish, savollar berib javob olish muhimdir.

Namoyish etish va ko‘rsatish. Milliy buyumlar, kiyimlar, rasmlar, suratlar namoyish etiladi. Bolalar ko‘rgan-bilganlarini yaxshiroq esda qoladilar. Milliy liboslarni kiyish, milliy taomlarni tatib ko‘rish, milliy cholg‘u asboblarni ushlab ko‘rish kabi amaliy ishlar samarali natija beradi.

O‘yin va mashg‘ulotlar. O‘yin bolalarning asosiy faoliyati bo‘lib, milliy o‘yinlar orqali milliy qadriyatlar bemalol singdiriladi. Sahna qo‘yish, rol o‘ynash, milliy ertaklarni tasvirlash bolalarda ijodiy qobiliyatlarni rivojlantiradi.

Bayram va tadbirlar tashkil etish. Milliy bayramlar, bolalar tug‘ilgan kunlari, ota-onalar uchun tadbirlar milliy urf-odatlar asosida o‘tkaziladi. Bunday tadbirlar bolalar, ota-onalar va tarbiyachilar o‘rtasida milliy ruh asosida birlikni mustahkamlaydi.

Namuna ko‘rsatish. Tarbiyachi o‘zining xulq-atvori, muomalasi, nutqi bilan bolalarga namuna bo‘lishi kerak. Kattalarni hurmat qilish, mehribonlik, halollik kabi sifatlar avvalo tarbiyachi tomonidan namoyish etilishi lozim.

Oila va maktabgacha ta‘lim muassasasi hamkorligi

Milliy qadriyatlarni singdirishda oila va maktabgacha ta‘lim muassasasi hamkorligi katta ahamiyatga ega. Bolaning birinchi tarbiyachilari ota-onalari bo‘lib, ular oila muhitida milliy urf-odatlar, an‘analarni rioya qiladilar. Maktabgacha ta‘lim muassasasi bu jarayonni davom ettiradi va tizimlashtiradi.

Oila bilan hamkorlikda quyidagi ishlar amalga oshiriladi: ota-onalar uchun milliy tarbiya mavzusida suhbatlar, maslahatlashlar; oilaviy tadbirlar, bayramlar; ota-onalarni mashg‘ulotlarga jalb qilish; milliy hunarmandchilik, taomlar tayyorlash ko‘rgazmalari; oila an‘analari haqida hikoya qilish.

Ota-onalar bolalar bilan uyda milliy tilni rivojlantirish, milliy ertaklar o‘qish, milliy qo‘shiqlar kuylash, milliy o‘yinlar o‘ynash, ajdodlar haqida hikoya qilish kabi ishlar bilan shug‘ullanishlari lozim. Maktabgacha ta‘lim muassasasi esa bu ishlarni to‘g‘ri yo‘lga qo‘yishda ota-onalarga yordam beradi, maslahatlarda bo‘ladi.

Tarbiyachilarning tayyorgarligi va mahorati

Milliy qadriyatlar asosida tarbiyalashda tarbiyachilarning o‘z milliy madaniyatini yaxshi bilishi, unga hurmat qilishi, milliy g‘urur hissiga ega bo‘lishi muhimdir. Tarbiyachi o‘zi milliy qadriyatlarni his qilmasa, bolalarga ham to‘g‘ri tarbiya bera olmaydi.

Tarbiyachilarning tayyorgarligi quyidagilarni o‘z ichiga oladi: milliy madaniyat, tarix, adabiyot bo‘yicha chuqur bilimga ega bo‘lish; xalq og‘zaki ijodi, milliy o‘yinlar namunalarni bilish; milliy san‘at, hunarmandchilik turlari bilan tanish bo‘lish; zamonaviy tarbiya usullari bilan bir qatorda milliy tarbiya usullarini qo‘llash mahoratiga ega bo‘lish; bolalar psixologiyasini bilgan holda, milliy qadriyatlarni yoshga mos ravishda singdirish.

XULOSA

Maktabgacha ta‘lim tashkilotlarida bolalarni milliy qadriyatlar asosida tarbiyalash davlat va jamiyat oldida turgan muhim vazifalardan biridir. Milliy qadriyatlar milliy o‘zlikni anglash, vatanparvarlik, yuksak ma‘naviyat asoslarini tashkil etadi.

Maktabgacha yoshdagi bolalar tez o‘rganuvchi, tez singdiruvchi bo‘lganligi sababli, aynan shu davrda milliy qadriyatlarni singdirish katta samara beradi. Milliy madaniyat, xalq og‘zaki ijodi, milliy o‘yinlar, urf-odatlar, an‘analar orqali bolalarda milliy ruh, milliy g‘urur hissi tarbiyalanadi.

Milliy qadriyatlarni singdirishning samarali usullari qo‘llanilishi, oila va maktabgacha ta‘lim muassasasi hamkorligi, tarbiyachilarning yuqori malakaga ega bo‘lishi muhim shartlardir. Tarbiyaviy jarayonda ijodiy yondashuv, bolalar yoshga mos usullar tanlash, milliy merosdan to‘g‘ri foydalanish zarur.

Kelajakda milliy qadriyatlar asosida tarbiyalashni yanada takomillashtirish, yangi usul va vositalarni joriy etish, milliy-ma‘naviy tarbiya yo‘nalishida izlanishlar olib borish dolzarb

vazifalardan hisoblanadi. Milliy qadriyatlar asosida tarbiyalangan avlod vatanining taraqqiyotiga hissa qo‘shuvchi, yuksak ma’naviyatga ega, o‘z milliy o‘zligini anglovchi shaxslar bo‘ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. Abduqodirov A.A. Maktabgacha yoshdagi bolalarni milliy ruhda tarbiyalash asoslari. – Toshkent: O‘qituvchi, 2021. – 248 bet.
2. Ismoilova Z.K. Milliy qadriyatlar va maktabgacha tarbiya. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2022. – 196 bet.
3. Rahimova N.M. Bolalarda milliy o‘zlik ongini shakllantirish. – Toshkent: Ma’naviyat, 2023. – 224 bet.
4. Qodirov H.Q. Xalq pedagogikasi va milliy tarbiya. – Toshkent: Fan, 2021. – 312 bet.
5. Norqulova G.S. Maktabgacha ta’limda milliy an’analar. – Samarqand: Zarafshon, 2022. – 176 bet.
6. Tursunov A.T. Milliy qadriyatlar va yoshlar tarbiyasi. – Toshkent: Sharq, 2023. – 268 bet.
7. Olimova D.R. Oila va maktabgacha tarbiya hamkorligi. – Toshkent: Turon-Iqbol, 2021. – 204 bet.
8. Yusupov E.J. Milliy madaniyat va bolalar tarbiyasi. – Buxoro: Buxoro nashriyoti, 2022. – 188 bet.
9. Karimova L.A. Maktabgacha yoshdagi bolalarda vatanparvarlik tarbiyasi. – Toshkent: O‘zbekiston, 2023. – 216 bet.
10. Sodiqov B.M. Xalq og‘zaki ijodi va milliy tarbiya. – Andijon: Andijon universiteti, 2022. – 152 bet.